

DE TIJDREIS

SASKIA LENSINK

De Tijdreis heeft als beginstation een gebeurtenis uit het verleden die voortleeft in het heden. Vandaag de Merwedegijzelaars: op 16 mei 1944 voerden de Duitsers honderden jonge mannen als gijzelaar af naar kamp Amersfoort. Het liep slecht af. Ze worden ook dit jaar herdacht.

'Eindelijk voelt hij zich gehoord'

SLIEDRECHT/HARDINXVELD-GIESSENDAM | Aan het verhaal over de Merwedegijzelaars gaat een ander verhaal vooraf. Dat van twee schooljongens van 15 en 16 jaar oud, die in het voorjaar van 1944 beiden hun vader verloren.

De ene, Piet Smit, is nu 85 jaar. Op een zonnige lentedag, 70 jaar later, loopt hij langs het station van Hardinxveld-Giessendam. Zijn magere hand wijst nu naar een plek tegenover de spoorwegovergang. Daar werd op 14 april 1944 zijn vader, bakker Wouter Smit, neergeschoten.

De vader was die andere jongen: een 16-jarige NSB'er uit Sliedrecht. „Die jongen riep naar mijn vader dat hij moest stoppen,” vertelt Piet. „Maar mijn vader hoorde dat niet. Toen schoot die knul, en daarna ging hij ervandoor. Ik heb hem nooit gekend, gelukkig.”

Piet kijkt om zich heen. De plek waar zijn vader is neergeschoten, is nu een parkeerplaats. „Er is hier veel veranderd. Die huizen daar, die stonden er ook nog niet.” Hoe hij zich die dag voelde, weet hij niet meer zo goed. Wel staat hem de paniek van zijn moeder nog voor ogen. En het huis van zijn oudere broer, waar zijn dode vader werd opgebaard.

Een maand later verloor ook die andere jongen zijn vader. Want, als wraak op de moord op Piets vader, schoot de Ondergrondse twee NSB'ers dood bij Helsluis in de Biesbosch. Een van hen was de vader van de 16-jarige jongen die bakker Smit had vermoord.

Piet: „Ik vond het niet erg dat hij ook zijn vader kwijt was. Daar ben ik heel eerlijk in. Het voelde als een genoegdoening.”

▲ Anja van der Starre en Piet Smit bij de spoorwegovergang in Hardinxveld waar zijn vader werd vermoord. FOTO RICHARD VAN HOEK

Razzia

Als represaille voor de moord op de NSB'ers hield de Duitse bezetter 16 mei 1944 een razzia. Alle mannen tussen de 18 en 26 jaar werden opgepakt. De Duitsers kamden huizen, bedrijven en zelfs treinen uit in Sliedrecht en Hardinxveld-Giessendam. Aan de overkant van de Beneden-Merwede plukten ze boerenknechts, veelal afkomstig uit Werkendam, van het land.

De arrestanten werden verzameld bij de Hervormde kerk in Sliedrecht en bij de School met den Bijbel in Hardinxveld. Na een lange dag wachten werden ze 's avonds afgevoerd naar kamp Amersfoort. Een deel van hen kwam in de maanden erna vrij. Maar voor enkele honderden liep het slecht af. Zij moesten

in Duitsland onder onmenselijke omstandigheden aan het werk. Na de bevrijding kwamen zij ondervoed, verzwakt en soms ziek weer thuis. Uiteindelijk hebben 26 van hen het niet overleefd.

Facebook

Een van deze Merwedegijzelaars, Bas van der Starre, overleefde, maar liep in Duitsland tbc op en kampte de rest van zijn leven met een zwakke gezondheid. Zijn dochter, Anja van der Starre, opende in 2005 de website www.merwedegijzelaars.nl en later een Facebookpagina. Hierop publiceert ze verhalen van ex-gijzelaars. Daarmee blijkt ze in een enorme behoefte te voorzien.

„Sinds 1985 hangen in Sliedrecht en Har-

dinxveld herdenkingsplaquettes. De ex-gijzelaars waren daar blij mee, maar hun verhaal konden zij daarmee nog niet kwijt. Dankzij mijn website kon dat, na al die jaren, wel.”

Toen Piet Smit van Anja's website hoorde, belde hij haar. „Jij denkt dat je alles weet, maar dan ken je mijn verhaal nog niet,” zei hij een beetje bozig. „Want iedereen lijkt vergeten dat het allemaal bij mijn vader is begonnen.”

Kort daarna zat Anja tegenover hem en zijn vrouw Teuntje, in hun seniorenappartement in Hardinxveld. „Mijn man is enorm opgeknapt sinds hij alles aan Anja heeft verteld,” vertelt Teuntje. „Hij is opener geworden, opgewekter. Eindelijk voelt hij zich gehoord. Want na de oorlog sprak niemand er meer over. Iedereen wilde die ellende vergeten.”

Herdenking op 16 mei

Vrijdag 16 mei herdenkt stichting Comité 4-5 mei Sliedrecht dat de Merwederazzia 70 jaar geleden plaatsvond. Vanaf 15.30 uur is iedereen welkom in restaurant SeniJoor in ouderencentrum Overslydrecht aan de Scheldelaan in Sliedrecht. Burgemeester Van Hemmen en de directeur van kamp Amersfoort, Harry Ruijs, houden een toespraak. Daarna legt een oud-gijzelaar een krans bij de herdenkingsplaquette aan de Grote Kerk en spreekt Anja van der Starre.

◀ Bakker Wouter Smit werd gedood door een 16-jarige NSB'er uit Sliedrecht.

▲ Nabij het station van Giessendam speelde zich een drama af.

◀ Merwedegijzelaar Bas van der Starre in 1944 toen hij als dwangarbeider werkte. FOTO'S FAMILIEBEZIT

▲ Herdenking in 2009 in Hardinxveld-Giessendam. ARCHIEFFOTO RICHARD VAN HOEK

ACTUEEL IN 1985 Toen er een herinneringsplaquette kwam

■ Bruce Springsteen is met zijn *Born in the USA* de best verkopende albumartiest in Nederland. De nummers twee en drie zijn: Madonna, met *Like a virgin* en Dire Straits met *Brothers in arms*. Zangeres Sade pakt de vierde plaats met haar debuut-cd *Diamond life*. Op nummer vijf: Sting met *The dream of the blue turtles*.

■ De wereld kijkt met schrik naar het toenemende aantal slachtoffers van de tamelijk onbekende, veelal dodelijke ziekte aids, die vooral homoseksuele mannen treft. Statistieken wijzen uit dat het aantal aidspatiënten in Europa dit jaar is verdrievoudigd, tot 1126 geregistreerde gevallen. Ook in de VS treft de ziekte steeds meer mensen.

■ De nieuwe leider van de Russische communistische partij, Michail Gorbatsjov, kondigt een eenzijdig moratorium af op de plaatsing van de SS-20 middellange afstandsraketten in Europa. Hiermee wil Gorbatsjov zijn streven naar vrede tot uitdrukking brengen. Zijn gebaar veroorzaakt ontspanning over de hele wereld.

■ Halverwege het jaar mag Ajax zich de nieuwe kampioen van de eredivisie noemen. Neerlands topscorer Marco van Basten heeft met 22 doelpunten een belangrijk aandeel in de titel. Op twee staat PSV, met evenveel punten als Feyenoord, maar met een beter doelsaldo dan de Rotterdammers. Sparta tikt als vierde aan.

■ Frisdrankenconcern Coca-Cola, dat wereldwijd een aanzienlijk marktaandeel verloren ziet gaan ten gunste van concurrent Pepsi Cola, past de smaak van zijn limonadedrankje aan. De coke werd nog zoeter. Na protesten overal vandaan en een nóg verdere omzetting wordt de verandering teruggedraaid.